

РОЗДІЛ I. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ ВЧЕНЬ

УДК 341.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.05.1>

ОСОБЛИВІСТЬ ВІДНОСИН УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКОГО «ОСОБЛИВОГО ПАРТНЕРСТВА»

Гнілуша С.І.,

*аспірант кафедри теорії та історії держави і права
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5979-5627>*

Гнілуша С.І. Особливість відносин українсько-канадського «особливого партнерства».

Понад столітня історія українців у Канаді призвела до формування унікальних українсько-канадських стосунків, які згодом набули правового закріплення як «особливе партнерство» у Спільній Декларації про особливе партнерство між Україною та Канадою від 31 березня 1994 року. Як Україна, так і Канада була колонією двох імперій. Адже Канада, як держава, виникла в результаті колонізації території Північної Америки двома конкуруючими європейськими націями: французами та англосаксонцями. У свою чергу, західна частина України свого часу належала до Австро-Угорської імперії, східна – до Російської імперії. Колоніальне минуле обох держав обумовлює їх певну історичну спорідненість, яка є однією із особливостей специфічності відносин «особливого партнерства» між нашими країнами. Разом з тим, становлення та розвиток відносин українсько-канадського «особливого партнерства» відбувалися під впливом надпотужної української діаспори у Канаді, яка будучи однією з найбільш потужних і організованих, не тільки відіграє помітну роль у політичному житті своєї країни, але й виступає вирішальним фактором, котрий визначає специфіку українсько-канадських взаємин. Українська громада в Канаді є однією з найбільш потужних, організованих і активних. Як результат – помітна роль у політичному та культурному житті Канади Українська спільнота Канади зуміла позитивно інтегруватися в іноетнічне суспільство країни водночас зберегти свою самобутність та виступити надійним партнером України в провадженні внутрішніх демократичних реформ та вдосконалень зовнішньополітичних позицій. Маючи варіативні інструменти впливу на міжнародну політику,

вона використала найбільш дієву стратегію досягнення власних цілей сутність якої зводиться до впливу на формування політики держави перебування. Українська діаспора зіграла значну роль у формуванні іміджу незалежної України в Канаді, у популяризації української внутрішньої та зовнішньої політики, що сприяло формуванню дружніх взаємовигідних відносин між двома країнами та знайшло своє логічне продовження у вигляді встановлення спочатку дипломатичних відносин, а згодом і відносин «особливого партнерства» між Україною та Канадою.

Ключові слова: українсько-канадські відносини, «особливе партнерство», українська діаспора, міждержавна взаємодія, ідентичність держав.

Hnilusha S.I. Peculiarities of the relationship of the Ukrainian-Canadian «special partnership».

The more than century-long history of Ukrainians in Canada led to the formation of unique Ukrainian-Canadian relations, which were later legally consolidated as a «special partnership» in the Joint Declaration on a Special Partnership between Ukraine and Canada dated March 31, 1994. Both Ukraine and Canada were colonies of two empires. After all, Canada, as a state, arose as a result of the colonization of the territory of North America by two competing European nations: the French and the Anglo-Saxons. In turn, the western part of Ukraine once belonged to the Austro-Hungarian Empire, and the eastern part to the Russian Empire. The colonial past of both states determines their certain historical kinship, which is one of the specific features of the «special partnership» relationship between our countries. However, the formation and development of Ukrainian-Canadian «special

partnership» relations took place under the influence of the super-powerful Ukrainian diaspora in Canada, which, being one of the most powerful and organized, not only plays a prominent role in the political life of its country, but also acts as a decisive factor that determines the specificity of Ukrainian – Canadian relations. The Ukrainian community in Canada is one of the most powerful, organized and active. As a result, a prominent role in the political and cultural life of Canada. The Ukrainian community of Canada managed to positively integrate into the country's non-ethnic society, at the same time preserve its identity and act as a reliable partner of Ukraine in the implementation of internal democratic reforms and improvements in foreign policy positions. Having variable instruments of influence on international politics, it used the most effective strategy for achieving its own goals, the essence of which is to influence the policy formation of the host state. The Ukrainian diaspora played a significant role in shaping the image of independent Ukraine in Canada, in popularizing Ukrainian domestic and foreign policy, which contributed to the formation of friendly and mutually beneficial relations between the two countries and found its logical continuation in the form of the establishment of first diplomatic relations, and later «special partnership» relations between Ukraine and Canada.

Key words: Ukrainian-Canadian relations, «special partnership», Ukrainian diaspora, interstate interaction, state identity.

Постановка проблеми. Понад столітня історія українців у Канаді призвела до зародження унікальних українсько-канадських стосунків, результатом яких стала широка участь діаспори у внутрішній і зовнішній політиці через значне політичне представництво та активність українців Канади, як у провінційних, так і у федеральних парламентах. Така специфічна двостороння співпраця набула правового закріплення як «особливе партнерство».

Стан опрацювання цієї проблематики засвідчує, що тема особливого партнерства України та Канади неодноразово привертала увагу українських вчених. В українській політичній науці дане питання активно вивчали: В.Ю. Макар, Г.М. Перепелиця, Н. Ротар та ін. Утім, представниками правової науки не було приділено належної уваги дослідженню відносин українсько-канадського особливого партнерства. Зокрема, їх особливості.

Метою статті є з'ясування особливостей відносин українсько-канадського «особливого партнерства».

Виклад основного матеріалу. Як слушно зауважує Г. Перепелиця, термін «особливе» щодо партнерства акцентує увагу на певних

специфічних рисах, що характеризують відносини між партнерами такого рівня. Автор, хоча й не наводить вичерпного визначення, про те, зазначає, що ця особливість обумовлюється багатьма подібними трендами в історії розвитку України та Канади, на відміну від відносин з іншими країнами [1]. Ми підтримуємо таку позицію.

Так, обидві країни досить тривалий історичний період перебували у внутрішньосистемних асиметричних відносинах імперського типу. Україну та Канаду споріднює колоніальне минуле. Канада, як держава, виникла в результаті колонізації території Північної Америки двома конкуруючими європейськими націями: французами та англосаксонцями. В результаті тривалої боротьби за володіння цією територією Канада опинилася в складі Британської імперії. Канада була колонією Британії, населеною британськими підданими та англосаксами, які фактично представляли спільну мову, культуру, менталітет і традиції метрополії. Іншу частину канадського суспільства становили нащадки французьких колонізаторів, які були представниками іншої нації. У культурно-ментальному сенсі вони не були інкорпоровані в британське середовище. Вони більшою мірою відчували мінуси колоніального статусу Канади, ніж англосакси, які сприймали владу британської корони в Канаді, як свою. До того часу англомовні громадяни Канади розглядали британську колоніальну спадщину, як позитивне та прогресивне явище, яке сформувало міцне історичне коріння канадського суспільства. Це породжувало ліберальне ставлення метрополії до своєї колонії, населеної її співвітчизниками. Метрополія вважала канадське суспільство своїм. Єдина відмінність полягала в тому, що воно мешкало на території, відокремленій від Британії Атлантичним океаном. Британії не потрібно було знищувати національну структуру канадського суспільства, тому що воно було об'єднане з британцями – англосаксонцями. В історичній пам'яті англомовного канадського суспільства збереглося глибоке сприйняття Великої Британії, як своєї далекої історичної та етнічної батьківщини. Таке позитивне сприйняття свого колоніального минулого слугує для Канади потужним зовнішнім якорем, що дає змогу їй зберегти свою ідентичність і державну незалежність [2].

Україна, як і Канада, теж була колонією двох імперій. Адже західна частина України свого часу належала до Австро-Угорської імперії, східна – до Російської імперії. Як Франція в Канаді, так і Австро-Угорщина в Україні панували недовго. Окрім того, Австро-Угорська імперія проводила досить ліберальну політику щодо національної культури народів, над якими пану-

вала. У таких умовах досить швидко й безкровно відбувався процес самоусвідомлення нації. У результаті народи, які населяли Центральну Європу, перетворилися на самодостатні нації. Населення Західної України, опинившись у таких історичних умовах, також досягло самоусвідомлення, як української нації. Східна частина України, яка увійшла до складу Російської імперії, перебувала в суттєво відмінних умовах від західної. Ці умови визначалися особливостями імперського розвитку російського суспільства та російської державності. Примат великодержавності над національною самосвідомістю був головною рисою формування російської нації. Така парадигма розвитку росії становила певну соціальну, вкрай несприятливу основу для формування української нації, побудови суверенної держави та реалізації зовнішньої політики незалежної України [2, с. 26].

На думку Г. Перепелиці, особливість українсько-канадських відносин також полягає в тому, що в розвитку їх велику роль відіграє українська діаспора в Канаді [1]. При цьому, окремо слід відзначити, що Г. Перепелиця важливе місце у формуванні спільності відводить українській діаспорі, вказуючи в такий спосіб і на специфічність, як ознаку українсько-канадського «особливого партнерства»: «такими специфічними рисами для українсько-канадських відносин є певні історичні та демографічні чинники, які пов'язані з проживанням у Канаді впливової української діаспори» [1]. На думку науковця, завдяки таким зв'язкам Україна має підстави розглядати Канаду як «патрона», який би міг лобювати її інтереси у європейських справах [2, с. 26].

Хоча деякі зарубіжні науковці іншої думки. Так, зокрема, Л. Чеховська [3, с. 42], досліджуючи відносини особливого партнерства в міжнародному праві, зазначає, що чинником встановлення та підтримки особливого партнерства є не роль інституцій, а збіг проблемних питань. На думку авторки, поява особливих відносин може бути відповіддю на розвинуті механізми міжнародного співробітництва у вигляді міжнародних і наднаціональних організацій, які в умовах мінливого середовища функціонування держави радше гальмують, ніж ініціюють його.

Ми є прихильниками першого підходу. Адже, як зазначалося вище, сутність відносин особливого партнерства полягає у взаємодії між суб'єктами, які переслідують однакові цілі. Безперечним, на наш погляд, є той факт, що такі цілі можуть, не лише визначатися структурою зовнішнього середовища, а й впливати з уподобань головних лобістських груп. У нашому випадку – української діаспори. Оскільки українська громада в Канаді є однією з найбільш потужних, організованих і активних. Як результат

– помітна роль у політичному та культурному житті Канади [2, с. 27].

Вагомий внесок у вивчення сутності «особливого партнерства» з точки зору політичної науки зробив також В.Ю. Макар, який у своєму дисертаційному дослідженні, для визначення сутності особливого партнерства України та Канади, застосовує наступне трактування: «ідентичності держав та пов'язані з ними національні інтереси мають інтерсуб'єктивний характер і формуються внаслідок міждержавної взаємодії [4, с. 26]. Це дає змогу припустити, що науковець під особливим партнерством розуміє партнерство побудоване на ідентичності держав та пов'язаних із ними національних інтересах.

Посилаючись на «Угоду про дружбу і співробітництво між Україною і Канадою» [5], ратифіковану Україною в лютому 1995 р., В.Ю. Макар наголошує, що вона фактично розгортає зміст особливого партнерства України з Канадою через такі його характеристики, як довгострокове, конструктивне та динамічне партнерство, засноване на взаємній довірі, повазі, солідарності, співробітництві. Ціннісним підґрунтям особливого партнерства визначалися спільна відданість демократії та економічній свободі, а його метою – утвердження прав людини, демократичних цінностей, соціальної справедливості та процвітання, утримання від взаємного використання сили проти територіальної цілісності або політичної незалежності [4, с. 214-215].

Як і Г.М. Перепелиця, В.Ю. Макар також «особливість» українсько-канадського партнерства пов'язує з особливою роллю діаспори: «Розгортання відносин особливого партнерства було здійснене в «Спільній Декларації про подальший розвиток відносин особливого партнерства між Україною і Канадою», специфічними рисами, якої є: визнання української діаспори суб'єктом публічної дипломатії та особливим чинником, який уможливив існування формату особливого партнерства у відносинах між Україною та Канадою» [4, с. 260-261]. Науковець наголошує на тому, що «особливість українсько-канадського співробітництва обумовлена наявністю української діаспори, яка, представляючи собою неекономічну групу тиску, активно включена в процес формування українсько-канадських відносин» [4, с. 3]. Цілком погоджуємося, адже з часу здобуття Україною незалежності представники української діаспори Канади прагнули встановити постійні економічні, культурні та наукові зв'язки зі своєю батьківщиною, про що йшлося в 1992 р. в Києві під час роботи Всесвітнього форуму українців, на якому була створена Українська всесвітня координаційна рада. Її діяльність спрямована на поєднання зусиль громадських, професійних і творчих об'єднань, установ і окремих осіб в інтересах українства в

цілому світі, а також для сприяння розвитку та збереженню національної самобутності діаспори. Рада започаткувала проведення досліджень з актуальних проблем розбудови української держави, провадила діяльність спрямовану на поширення знань про українську культуру, історію, сучасні проблеми, уявлення про українців у світі [6, с. 25].

Українська спільнота Канади зуміла позитивно інтегруватися в іноетнічне суспільство країни водночас зберегти свою самобутність та виступити надійним партнером України в провадженні внутрішніх демократичних реформ та вдосконалень зовнішньополітичних позицій. Маючи варіативні інструменти впливу на міжнародну політику, вона використала найдієвішу стратегію досягнення власних цілей – вплив на формування політики держави перебування [7, с. 314]. Будучи однією з найбільш потужних і організованих у Канаді, українська діаспора не тільки відіграє помітну роль у політичному житті своєї країни, але й виступає вирішальним фактором, котрий визначає специфіку українсько-канадських взаємин.

Разом з тим, українська діаспора зіграла значну роль у формуванні іміджу незалежної України в Канаді, у популяризації української внутрішньої та зовнішньої політики, що сприяло формуванню дружніх взаємовигідних відносин між двома країнами [8, с. 12]. Як наслідок, 27 січня 1992 року було офіційно між Україною та Канадою було встановлено дипломатичні відносини [9]. А у 1994-му році канадці стали першими, хто в підписав з Україною Декларацію про особливе партнерство [10] – документ про наміри обох сторін поглиблювати співпрацю в різних сферах життя.

Висновки. Отже, особливість українсько-канадських відносин «особливого партнерства» обумовлюється: по-перше, спорідненням за критерієм колоніального минулого; по-друге, ідентичністю держав в аспекті національних інтересів, які мають інтерсуб'єктивний характер і формуються внаслідок міждержавної взаємодії; по-третє, значним впливом на їх розвиток багаточисельної української діаспори в Канаді.

Насамкінець, зауважимо, що, специфіка українсько-канадських відносин «особливого партнерства» потребує подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Перепелиця Г. Особливе партнерство України і Канади в безпековій та оборонній сферах. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2020. № 41. С. 58–72.
2. Перепелиця Г. Україна-Канада: становлення та розвиток особливого партнерства. *Вісник Київського національного ун-ту ім. Т.Г. Шевченка*. 2019. №2(50). С. 25–30.
3. Czechowska L. The concept of strategic partnership as an input in the modern alliance theory. *The Copernicus Journal of Political Studies*. № 2013. № 2 (4). Р. 36–52.
4. Макар В.Ю. Формування, розвиток і перспективи двосторонніх відносин України та Канади: дис. ... д-ра політ. наук: 23.00.04 / Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Міністерство освіти і науки України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України, Київ, 2021. 498 с.
5. Угода про дружбу і співробітництво між Україною і Канадою від 24.10.1994 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_001#Text.
6. Антонюк О. Українці в світі. *Політика і час*. 1993. № 5. С. 25.
7. Ротар Н., Макар В. Політична складова українсько-канадських відносин в умовах гібридної війни в Україні. *Rocznik Chelmski*. 2021. Том 25. С. 295–317.
8. Гнілуша С. Українсько-канадські проекти щодо удосконалення судової системи України: порівняльно-правовий аналіз // *Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 22–23 травня 2020 року*. Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2020. С. 18–20.
9. Спільна Декларація про встановлення дипломатичних відносин між Україною і Канадою від 27 січня 1992 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_005#Text.
10. Спільна Декларація про особливе партнерство між Україною та Канадою від 31 березня 1994 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_002#Text.